

mpkslas — menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1978 METAI

LAPKRICIO MĖN. 11 D. / NOVEMBER 11, 1978

PART TWO — 265 (41)

Šiame numery:

Pokalbis su rašytoju Jurgiu Gliauda apie literatūrą šiapus ir anapus ir apie „Perlojos respubliką“.
Tomo Venclovos ispūdziai iš P.E.N. klubo konferencijos Barcelonoje.
Joan Salvat-Papasseit eilėraščiai.
Rizikavau savo gyvenimu.
Vytauto Bagdanavičiaus svarstymai.
Išgirstoji Bruno Markaičio kūryba.
Nuo lietuviško ragelio iki Štrauso: pokalbis su Faustu Strolia.
Fotografų metinė paroda.

SEPTYNIOS DIENOS ISPANIJOJE

P. E. N. konferencijos proga

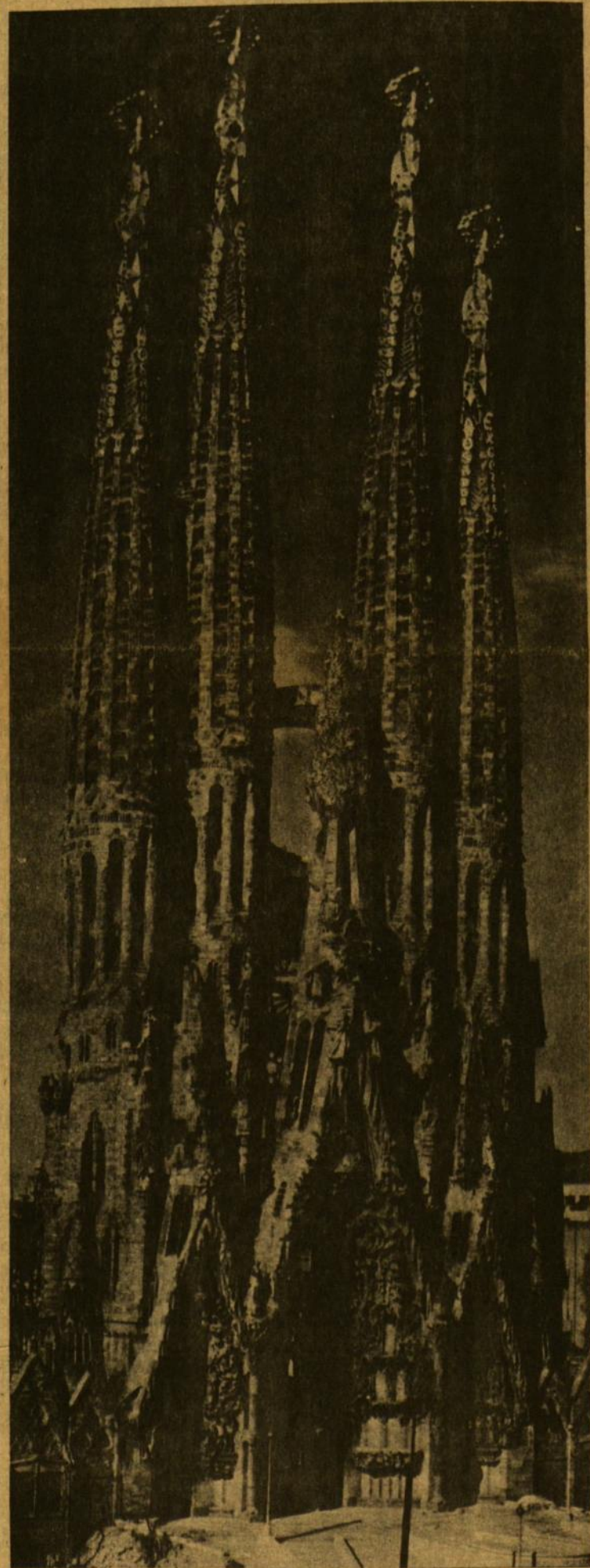
TOMAS VENCLOVA

Lietuviui „iš anapus“ sunku aplankyti bet kurią Vakarų šalį, o jau Ispaniją bene sunkiausia. Palyginti nemažai žinojome apie ispanų pilietinį karą, ir ne tiek iš oficialiosios propagandos, kiek iš vertingesnių šaltinių — Hemingway, Malraux, Goytisolo knygų. Žinojome ir tai, jog tame kare yra dalyvavęs vienas kitas mūsų tautietis (tikrai, joks žymesnis pasaulio įvykis be lietuvių neapsieina...). Ir nuo vaikystės jautėme, kad Ispanija mums yra netgi ne už septynių, o už nesuskaitomos galybės užraktu. Po pilietinio karo, kaip žinoma, Franco ir SSSR režimai jokių santykių nepalaikė. Net gerokai sušvelnėjus klimatui, apsilankymas Ispanijoje liko rečiausia privilegija, suteikiama nebent tokiems šulams, kaip buvęs Lietuvos kultūros ministras Lionginas Šepetys, kuris savo ispanišką vizitą net atskiroje knygelėje aprašė. Man visada buvo aišku, jog Ispanijos ligi mirties nepamatysiu; o galia, jau vien dėl to, kad mėgstu ispanų tapybą, ir jei man būtų liepta išsirinkti pasaulį vieną vienintelį muziejų, išsirinkčiau ne Louvre ir ne Metropolitan, o Prado... Na, bet gyvenimas įvairiai susiklosto.

Spalio vienuoliktąją drauge su Stasiu Goštautu, žinomu ispaniškųjų literatūrų specialistu, atvykome į P.E.N. klubo konferenciją Barcelonoje. Tiesą sakant, Barcelona — jau ne visiškai Ispanija, o Katalonija. Skiriasi ir kalba, ir papročiai, ir aspiracijos. Ispanai iš viso turi gana rimtų tautinių problemų. Dvi mažumos — katalonai ir baskai — kadaise buvo išsikovojuosios autonomija, bet

Franco ją atšaukė, iš dalies dėl to, kad pilietiniame kare abi šios tautos labiau palaikė respublikonius. Katalonų kalba su ispanų turi maždaug tiek bendro, kiek latvių su lietuvių; na, o baskų kalba iš viso nepanaši į jokią kitą pasaulyje (tiesa, ji yra gerokai apnykusi). Diktatūros laikais abi tautos patyrė stiprų spaudimą. Bet toks jau yra bendras dėsni, kad spaudimas žadina rezistenciją: gal niekas to geriau nežino, kaip lietuviai. Šiandien katalonai palaipsniui vėl atgauna autonomiją. Vėl atgimsta jų literatūra, grįžta iš tremties rašytojai. Tiesa, Barcelonos gatvėse dar žymiai daugiau ispaniškų laikraščių, nekaip kataloniškų, ir užrašai visur ispaniškai, bet dažnas praeivis mieliau atsakys tau ne ispanų, o ... anglų kalba. P.E.N. klubo konferencija virto didele katalonų kultūrine švente, nes po keturiasdešimties su viršum metų atsikūrė jų P.E.N. centras: ta proga buvo surengta puiki katalonų knygų paroda, vyko vyriausybinių priėmimų ir t.t. Šiaip jau nuotaikos Katalonijoje atrodo beveik entuziastiškos. Žymiai blogiau yra su baskais, kurie savo teisių reikalaudami griebėsi teroro (jų tarpe stiproka ir komunistų įtaka). Tačiau, atrodo, ir baskų problema, laikui bėgant, bus priimtina išspręsta.

Nenuostabu, jog ir pati konferencija buvo skirta mažųjų tautų literatūroms. Kalbėjo bent keliolika tų literatūrų atstovų — pirmiausia, žinoma, patys šeiminingai katalonai, bet ir daugelis kitų, įskaitant vengrą, izraelietį, lietuviams gerai pažįstamą estų poetą A. Rannitą. Teko pakalbėti ir mudviem su Stasiu Goštautu. Nors ir gana trumpai, nusakėme lietuvių literatūros padėtį tėvynėje ir išeivijoje. Buvo suminėta ir charakterizuota keliolika mūsų rašytojų, plačiau užsiminta apie reikalus Lietuvoje, kur cenzūros varžtai vis dėlto nepajėgė sunaikinti daugelio talentų. Lietuvių literatūros likimas, jos dvilypė egzistencija gerokai primena katalonų, o ir pačių ispanų literatūros likimą dvidešimtajame šimtmečiuje; tiesa, politiniai akcentai kiek skiriasi, bet vienu ir kitu regime tuos pačius reiškinius — cenzūrą, egzilę, palaipsniui laisvo žodžio atgijimą tėvynėje... Tiek tik, kad Ispanijoje tas procesas buvo lengvesnis ir, atrodo, artėja prie laimingos pabaigos. Lietuvoje laiminga pabaiga dar toli, nors galima tikėtis, jog ji irgi neišvengiama. Užsiminus apie tas analogijas, buvo lengva pajusti didelį auditorijos susidomėjimą. Delegatai grobstytė išgrobstė lietuviškos prozos ir poezijos antologijas, „Manyland Books“ katalogus ir kitą medžiagą. Beje, po savo kalbos turėjau keletą itin įdomių pašnekesių su trijų Rytų Europos šalių rašyto-

Architekto Antonio Gaudy y Cornet (1842-1926) nebaigtosios Sagrada Família bažnyčios fasadas ir bokštai Katalonijos sostinėje, Barcelonoje, Ispanijoje. Bažnyčia yra nuostabi maurų, gotikos ir Jugendstil elementų sintezė ir šių dienų moderniosios architektūros pirmtakė, kai naujų ir įvairiausių statybinių medžiagų panaudojimas įgalino realizuoti net fantastiškiausius architektų projektus.

jais. Nemėnėsiu nei jų vardų, nei valstybių, bet pabendrauvome visai širdingai, ir tas bendravimas net gali turėti praktinių pasekmių. Rytų Europa kasmet vis smarkiau kruta, o Lietuva bendro likimo bičiulių tarpe jau yra pelniusi gerą vardą ir nemažą pagarbą...

Lietuvos vardas vėl skambėjo antrąją konferencijos dieną, kuri daugiausia buvo skirta rašytojams politkaliniams. P.E.N. klubas užtaria tokius rašytojus, vis vien kur jie kalėtų: Vietname ar

esančius disidentus) „išūnija“ kuris nors P.E.N. centras, dažniausiai prancūzų, bet pastaruoju metu taip pat Kanados, japonų ir kt. Kiek žinau, mane patį buvo galvojama taip „išūnyti“ — laimė, to neprireikė (konferencijoje susitikau žmones, kurie tada rūpinosi mano byla, ir turėjau progos jiems padėkoti). Greičiausiai bus „išūnintas“ ir Viktoras Petkus. Rašytojų dėmesys jo darbams ir aukai ne tikrai gražus, bet gali būti ir naudingas.

Maždaug prieš metus rašiau „Draugo“ kultūriniam priede apie P.E.N. klubo kongresą Australijoje: tada nemažų ginčų kėlė SSSR pastangos įsteigti savąjį P.E.N. centrą. Tas pastangas lydėjo arogantiški reikalavimai ne tik uždaryti latvių, estų ir egzilių centrus, bet ir išmesti iš P.E.N. statuto straipsnį apie pasipriešinimą cenzūrai bei informacijos platinimo laisvę. Tuomet sakiau, jog natūralus ir logiškas būtų tikrai nepriklausomo, disidentinio P.E.N. centro (ar centru) įsteigimas SSSR; kiek atsimenu, pridėjau, kad tai nelabai realu — nors ką gali žinoti... Šiandien reikalai yra tiek pasikeitę, jog apie oficialų „sovietinį P.E.N.“ iš viso nebekalbama (žinoma, gal dar bus tokių bandymų ateityje, bet dabar jie sukeltų per didelį pasipiktinimą). O disidentinio P.E.N. centro galimybė jau buvo svarstoma — su tokiu pasiūlymu į P.E.N. klubą kreipėsi maskietis rašytojas Vladimovas, išgarsėjęs geru, Vakaruose išleistu romanu „Ištikimasis Ruslanas“ (apie šunį — Stalino katorgininkų sargą). Prie Vladimovo prisidėjo dar aštuoni neoficialūs sovietų literatai. Nors disidentinis P.E.N. centras dar neįkurtas (nuspręsta surinkti šiuo klausimu daugiau informacijos), pats tos galimybės svarstymas rodo, kaip pasaulyje keičiasi atmosfera...

Konferencijai pasibaigus, turėjau progos pakelti po Ispaniją. Nuostabiai įdomus ir pamokomas tenykštis demokratizacijos procesas, kuris vyksta be didesnių sukrėtimų ir kairiojo totalitarizmo pavojų, ne taip, kaip gretimose Portugalijoje. Visur dar labai nemažai Franco eros paminklų (turbūt jie ir pasiliks); gatvėse kur kas daugiau ginkluotos policijos, negu bet kurioje mano matytoje šalyje, įskaitant SSSR (tiesa, tenai ne uniformuoti policija, o slaptoji tvarko reikalus); tačiau cenzūros praktiškai nebėra, nuotaikos labai laisvos, ir dauguma žmonių itin pozityviai nusiteikę. Ispanija jau mažai skiriasi nuo Anglijos ar Vakarų Vokietijos. Žinoma, kitoks oras, kitokia minia, kitokia architektūra, bet politinių gyvenimas toks pat — atseit, normalus. Beje, teko duoti interviu apie Lietuvą ir Helsinkio sąjūdį dvimėsi ispaniškiam ir vienam kataloniškam laikraščiui. Spėjau pamatyti Barcelonos gotiką, fantastiškų architekto Gaudy statinius, Picasso muziejų; aplankiau tris istorinius miestus — Toledo, Segoviją ir Avilą; o Madride, kur mudu su Stasiu maloniai priėmė lietuvių inž. Saliamono šeima, suprantama, nuėjau ir į Prado. Apie tai gal kada parašysiu atskirai, nes „Draugo“ kultūrinio priedo puslapių tam gal ir per maža. Tiesa, builių kaitynių nemačiau, bet to nelabai gailiuosi.

Kertinė Parastė

Apie literatūrą šiapus ir anapus ir „Perlojos Respubliką“.

Pokalbis su rašytoju Jurgiu Gliauda

Gruodžio 2 d. Los Angeles Lietuvių Fronto bičiulių sambūris organizuojamą literatūros vakarą skiria rašytojo Jurgio Gliaudos kūrybai. Neseniai Džukų draugija savo skelbtą romano konkursą apvainikavo nauju Jurgio Gliaudos premijuotu romanu „Perlojos respublika“. Tai dviguba proga prakalbinti rašytoją ir išgirsti jo pasisakymus literatūrinėmis aktualijomis. Susitinkame rašytojo darbo kambaryje. Knygos lentynose ir ant stalų. Matau išeivių kūrybą, išsiričiusią šalia okupuotos Lietuvos autorių. Tad pokalbis iš karto „ant bėgių“.

Rašytojau, kaip žiūrėte į tą simbiozę: šiapus ir anapus autoriai stovi susiglaudę vienoje lentynoje. Ar tai iš tikro artima giminytė, ar pripuolama kaime, ar tik simboliška? Juk anapus tokia bičiulystė nerekomenduojama. Priešingai, draudžiama. Ar nepanorėtumėte mesti žvilgsnio į lietuvių literatūros ateitį, kurioje šios ir anos pusės kūryba sueis į vieną likiminę vėgą po kelių skaudaus persikrymo dekadų?

— Nesidairydami į tolimos ateities sprendimus, nebologai galime jausti dabartinę padėtį. Ji, drįstu tarti, kupina gerų prognozių. Pas mus kiekviena nauja knyga iš anapus, kaip sakė, bičiuli, kelia dūmą, aptariama recenzijomis, dargi recenzijas plečiant į anglų kalbos darželius. O knyga iš mūsų pasaulio, nors ten ji laikoma persekiotinu įsi-veržėliu, taipgi jau randa skaitytoją. Toks kurioziškas apskaitimas kūrybinėmis vertybėmis turi aiškių tendencijų didėti. Tai rodo ir kitataučių išeivių literatūrų pavyzdžiai. Žinau, kad rusų užsienio literatai, trečios e-

migracinės bangos atstovai, savo kūryba jau konkuruoja ten su vietiniais skaitytojų dėmesiu. Visų pirma čia slypi draudžiamo vaisiaus atrakcija ir pilno žinojimo siekis. Diktatūrinė valdžia gudriau padarytų, jei išleistų užsienio literatų knygas ir viešai vertintų jas savo ideologiniu masteliu. Dabar knygų apykaita reguliuojama policinėmis priemonėmis. Istorija rodo, kad visad pralaimi tas, kuris naudoja nagaiką

— Bet oficialioji kritika ten irgi rodo tam tikro dėmesio mūsų rašytojų kūrybai...

— Taip, rodo, bet tas dėmesys reiškiasi vanagu pykčiu. Juk beveik visi užsienio literatai puola. Užsienio knyga viešai visaipt triuškinama, o eilinis skaitytojas tegali tenkintis tik „partinio kryptingumo“ atsiliepimais. Recenzuojamos knygos ne tik pasiskaityti, bet ir pačupinėti negali. Ta knyga juodojoje rinkoje galbūt perkama už 20-50 rublių. Betgi recenzuodami (kad ir niekinančiai) užsienio autorius, sovietinio recenzavimo valdininkai deklaruoja savo visuomenę, kad lietuvių literatūra nėra kuriama vien tik sovietinės rašytojų sąjungos narių, bet platesnio rašytojų rato.

Kada mes užtinkame knygos iš anapus recenziją, neretai jau esame tą knygą perskaite. Ten gi skaitytojas iš karto pabrėžtinai pastatomas į farsinę padėtį. Žinok, pilietis, ką oficialus recenzentas teikėsi tau pasakyti, o svarstymo objekto pamatyti nevalia!

Štai mano laisvių privilegija: lentynoje, alfabeto diktatu, pradedant Ale Rūta, stovi toliau Baltušis ir Baronas, Bieliauskas ir Bradūnas. Ir Baranausko Pul-

tinevičius. Ir pats Brazdžionis ir taip toliau...

— Taip, kūrinių stovi vienoje lentynoje. Bet ar istorijos teismas nepadarys savo sprendimo?

— Nieko nenusimanau apie istorijos teismo sprendimus. Aš juos visus sustačiau vienoje lentynoje. Iš literatūros istorijos proceso nė vienas negali būti įnoringai nušalintas. Istorinio empirizmo akimis pažūrėjus, menų ateitis niekad nesulauks baises paskutinio teismo, kuris taip baugina žiūrovą Michelangelo freskomis Siksto koplyčioje. Menai neturi paskutinio teismo — tik generacijų nuomonių kaitą, nuomonių evoliuciją ir tos evoliucijos padarinius.

Subarbarėjimo epochoje buvo naikinami antikos genijai. Dabar, sovietinės tikrovės bėgyje, sovietai atkasa iš užmaršties agitacinių eilių autorius ir velka juos į literatūros istoriją. Bet „partiskumas ir kryptingumas“ nėra ir nebus eiklusis Pegasas, o tik iškasenų iškėlimo kranas.

(Nukeita į 2 psl.)

Pokalbis su Jurgiu Gliauda

(Atkelta iš 1 psl.)

Štai, mūsų Lietuviškoji Enciklopedija žėrėte žėri tolerancija. Ji teikia pilnutinį žinojimą, kaip tai ir dera enciklopedijai. Prisimeni savo profesorių Vladą Jurgutį, kuris pabrėžtinai skelbė, jog „pažinimas privalo būti pilnas, be kompromisų“. Būdamas ekonomistas - realistas, jis dėstė ir utopijų teorijas, kad tik pažinimas išliktų nesužalotas.

Jurgučio pažūra pasiremdamas, iš savo pusės aš labai rekomenduočiau sovietų režimo vadovams plačiai atidaryti vartus užsienio lietuvių kūriniams. Ne tendencingai pasirinktinai, bet atvirai, be agitacinių užmačių. Tegu skaitytojas lavinasi, tegu mokosi susidaryti apie iš užsienio gaunamą lektūrą savo nuomone.

Juk dviejų literatūrų nėra — šlapus ir anapus; ji viena. Net juokai, užsienio lietuvių literatūros savo recenzijomis respektuoja kitataučiai literatūros žinovai, o sovietų multininkai meškerioja tas knygas atsitiktinio turistų narsuolio lagaminuose!

— Ar Sveiko akcentuojamas „vienos literatūros“ principas derinasi su „Lietuvių literatūros svetur“ išleidimo faktu. Juk tas studijinis leidinys domisi literatūrinio gyvenimo faktais, vykusiems už Tėvynės sienų. Ar tai ne liudija mūsų literatūros dvilypumo?

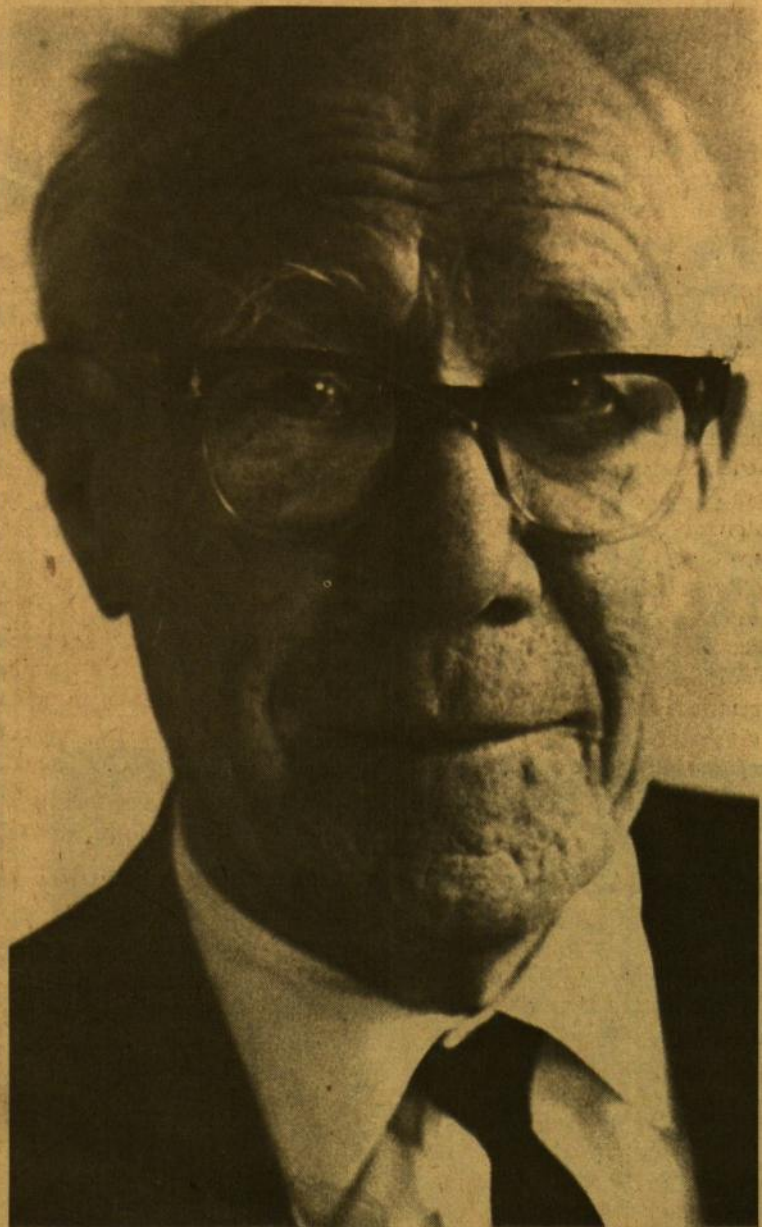
— Savo esme „Lietuvių literatūra svetur“, išleista I Laisvės fondo ir suredaguota poeto Kazio Bradūno, nebuvo separacijos nuo bendro kamieno įsiejimas, bet regionalinio principo leidinys. Pats knygos pavadinimas deklaruoja tą principą. Šis puikus informacinis leidinys, kuriame asmeniškos autorių nuomonės pateiktos kaip tam tikrų literatūrinių faktų išvados, sudaro plačią panoramą. Joje pasižvalgyti idomu bei naudingai ir mums, ir ypač iš okupuotos Lietuvos besilankantiems literatams, kuriems užsienio lietuvių literatūra likusi terra incognita. Zabolamai pilno žinojimo teisė, režimo valdininkai naiviai tikėjo, kad jų tas manevras nesulauks natūralaus atoveikio. Bet susilaukė. Ir mano nors ir negausūs susitikimai su kai kuriais literatais iš anos pusės parodė, kad „Lietuvių literatūra svetur“ kaip tik ir buvo šaltinis esmiškai papildyti jų žinojimą.

A propos — man atrodo, kad jau prinoko laikas leisti antrąjį „Lietuvių literatūros svetur“ tomą. Dėl kronikinės pilnybės žinojimo taip pat išleistinas antras papildomas, jau XXXVII, Lietuvių Enciklopedijos tomas.

Kada Tėvynėje vis dar nėra sąlygų pilnutiniam žinojimui telkti, ji lietuviams ir pasauliui privalo parūpinti ideologinės ir politinės cenzūros nevaržoma išėjimą. Tenka galvoti ir nuogastauti, kad sovietinis žinojimo perleidimo metodas, dėl jo vidinių sąsajų, niekad nebus pilnutinis, nes neišdrįs atsisakyti aprioriško, didaktikos, vienu faktų slėpimo, kitų gi faktų tariamos reikšmės hipertrofijos.

Tad, matote, aš statau knygų lentynoje Baltušį greta Bradūno. Tegu Vilniuje Baltušis greta „Parduotų vasarų“ pastato Bradūno čiurlioniškos perlą „Sonatas ir fugas“.

— Rašytojau, visus nustebino jūsų romano premijos laimėjimas už „Perlojos respubliką“.

Rašytojas Jurgis Gliuda

Nuotrauka Vytauto Mažello

Dzūkų draugijos skelbtame konkurse. Ar tik jau ne atuntoji romano premija? Juk Sveikas, būdamas žemaitis, turėjai „pergimti“ dzūkų, tokį veiklą kurdamas. Kas pagundė imtis dzūkiškos tematikos, koks veikalo siužetas, kokios keliomos idėjos?

— Savo pažįstamų ir draugų tarpe visada turėjau ir tebeturiu dzūkų. Jie išugdė mano pagarbų nusiteikimą visam tam, kas dzūkiška. Ir kada Dzūkų draugija paskelbė romano konkursą, mane staiga pagavo keliautojo į naują žemyną pojūtis. Pačiam pasidarė smalsu pasižvalgyti, kokią retenybę, kokią specifiką, kokią itin būdingą dzūkų prigimtį bruožą galėtų pateikti praeitis ir dabartis. Jeigu esminiai žmogaus psichės variantai yra universalūs, dzūkiško tautinio apsisprendimo elementai sunkiai istorijos valandą išsiryškina kaip visiškai unikalūs.

Romano siužetas — tai labai dar netolimos praeities idomus bandymas sukurti savą dzūkišką valstybę. Tai buvo nepaprasta drąsa, rafinuota vaizduotė, nuostabus polėkis realybėje. Dzūkai pradėjo kurti savo kariuomenę anksčiau už Lietuvos Tarybos garsųjį atsišaukimą. Politinio chaoso siautulyje jie pradėjo brandinti realų valstybingumo mąstymą.

Tų įvykių fone neišvengiami žmonių santykiai, jų likimai, jų idėjiniai pasauliai ir kita romanui būtina atributika.

Savaime aišku, esu laimingas, tą konkursą laimėjęs. Atsiliepdamas į Dzūkų draugijos pirmininko kun. dr. Jono Borevičiaus, SJ, telefonu sveikinimą ir į jūrą komisijos narių sveikinimus, kartojau savo nuotaikos motto: esu laimingas.

— Tai literatūrinis konkursas vertinate teigiamai?

— Ir kaipgi! Mūsų sąlygose rankraščių premijavimas garantuoja galimybę rankraštį paversiti knyga. Ilgokas rankraščių „marinavimas“ leidyklos stalčiuose tikrai nesuteikia pasitenkinimo. Nors mūsų knygų leidyba tuo tarpu nėra vargdeniška, bet yra aktyvų pagedauti leidybos sąlygų gerėjimo. Konkursai

sudaro knygai garsą. Šiapi mūsų knyga juk labai kukliai reklamuojama. Išėjusi ir negarsinama knyga atitenka knygų sandėliams. Man atrodo, kad kultūrinės politikos dingstimi knygų skelbimai mūsų spaudoje turėtų būti palankiausio tarifo grupė.

Galingoji amerikiečių knygų leidyba knygų reklamai meta milijonus dolerių ir vėliau atsimaina juos atgal. Stagnacija biznį žudo, o taip pat kenkia ir kultūrinei veiklai. Aš tikiu, kad kova dėl knygos pardavimo galimybių atnešų apčiuopamų vaisių. Tėnka tik pasekti lietuviškų plokštelių reklamos aktyvumą

— Kokias problemas teko įveikti, kuriant „Perlojos respubliką“?

— „Perlojos respublika“, kaip ir kiekvienas ne per seniausios dar istorijos tema romanas, pareikalavo daug chronologinių įsiejimų. Juk, romaną rašydamas, negalėjau asmeniškai lankytis Perlojoje. Lemtingų datų sankryžos neretai reikalauja didelės precizijos. Atokesnių laikų romanas reikalingas labiausiai fono ir kolorito. O nesenos praeities tema reikalauja daugiau. Tai jutau, rašydamas „Agoniją“, „Simą“ ir „Sunkiausiu keliu“. Čia ne tikai dienų, bet ir valandų reikšmė neproporcingai didelė. Tad dar nepasenusios dzūkų istorijos epizodas yra mano naujo romano siužetu.

— O kaip žiūrėte į literatūros vakarus, kuriuos Lietuvių Fronto bičiuliai Los Angeles jau tuzinas metų organizuoja?

— Literatūros vakarai, kaip literatūros konkursai, — tai idealistinės visuomenės talka literatūrai plačiai atskleisti sparnus. Juk literatūrinio renginio esmė, kaip taikliai pasakė poetas Brazdionis, sugebėti realybėje atkurti magiją, poezijos eterį, eleksirą. Tada susitelkimas ties menu, aš galvoju, yra meno inkarnacija susitelkusiųjų dvasioje.

Proza turi savo pasaulius su kontinentais, menėmis ir požemiais, — spontanišką pokalbį užbaigė rašytojas — laureatas Jurgis Gliuda.

Juozas Kojelis

Rizikavau savo gyvenimu Enciklopedijų leidėjo istorija

STASYS YLA

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

ŠIAULIUOSE IR VĖL KAUNE

„Vilties“ spaustuve Šiauliuose buvo nedidelė — dirbo tik 17 žmonių, ir perspektyvos plėstis buvo mažos. Kapočius pradėjo įtikinti tautininkų vadovus, kad spaustuve reikia kelti į Kauną. Perkėlus į Kauną, jis siūlė įsitaityti naująsias rotacinę mašiną, kuri spausdintų keturiom spalvomis ir trumpu laiku galėtų atspausdinti didelį tiražą. Toks pirkėnys turėjo kainuoti nemažą pinigą, todėl buvo priešinamas Juozas Tubelis, tautininkų pirmininkas, o tuo metu ir ministeris pirmininkas. Jis nesidavė įtikinamam kitų. Ryžosi kalbėti Kapočius ir, nuėjęs, pavartojo tokį argumentą:

— Rytų, ponas ministeri pirmininke, tautininkai praranda valdžią...

Tubelis pakelia akis.

— Kas tada jums lieka? Net ir padorios spaudos neturite...

Tokia drastiška prielaida, matyt, padarė įspūdį, ir jis pagaliau sutiko. Rotacinė tuoj buvo užsakyta Vokietijoje, o jai pastatyti įrengtos specialios patalpos. Šalia rotacinės dar buvo įsigyta vokiška raidėm graviuotu mašina, antraštėm rinkti angliškąjį Ludlow mašina ir septynios amerikėnės renkamios. Visa tai kainavo apie 350.000. Tai, ko dar trūko „Vilčiai“, buvo gauta Lietuvos banke paskola.

Taip įsikūrę, pradėjome spausdinti dienraštį „Lietuvos Aidą“, savaitinį „Okininko Patarėją“ ir kitus tautininkų ir metautininkų laikraščius. Tas techniškas spaudos šoktelėjimas privertė pasipausinti ir kitas leidyklas. Panašią rotacinę netrukus įsitaikė „Žaibas“, leides dienraštį „XX Amžių“.

I Kauną atvykdavo jaunimo ekskursijos iš provincijos. Kartą užklydo į „Vilties“ spaustuve būrys gimnazistų iš Šiaulių su savo mokytoju. Kapočius žiūrė, kad tas mokytojus matytas. Pasirodo Pinigis... Vairai landžiojo tarp mašinų, o rotacinė buvo įelektrinta.

— Neikit per ai, nutrenks arba plaukai atsistos piestul — įspėjo Kapočius. O Pinigis prisiminė Ukmėrgę ir anas geografijos pamokas... Abu juokėsi iš to neužtarnauto penketuko, kuris užgavo jauno paauglio ambiciją.

— Girdėjau šnekų, — pridūrė Kapočius, — kad „Vilties“ spaustuve favorizavusi ir finansavusi valdžia. Iš tikro, ji nėra gavusi iš valdžios jokių pašalpų ar paskolų. Vertėsi grynai iš savo darbo. Kai būdavo kokie didesni spaudos darbai, užsakomi ministerijų ar kariuomenės, visada buvo skelbiamos varžytinės. Kartais jas laimėdavo „Viltis“, o kartais „Žaibas“, „Spindulys“, „Raidė“ ar „Varpas“. Žiūrė, kokią priimtinesnę kainą kas pasiūlydavo.

„Vilties“ Kapočius dirbo ligi 1937 metų rudens. Spalio mėnesį įsitaikė savo cinkografiją „Vaizda“. Turėjo 23 darbininkus ir aptarnavo klišėmis įvairius žurnalus bei laikraščius. Klišių gamybos technika buvo išstobulines ir gamindavo jas greit. Tai ypač svarbu buvo dienraščiams. Kartą atvyko į Kauną vilnietis Žižmaras, laimėjęs dvikovą prieš lenką. Jis buvo sutiktas labai iškilmingai stotyje. Nuotrauka tuoj buvo pristatyta „Vaizdui“. Po 30 minučių, kol Žižmaras buvo atlydėtas ligi „Pažangos“ rūmų, sutiktųjų vaizdas jau buvo atmuštas laikraštyje ir dalinamas.

PERSIKELIA Į VILNIŲ, SLEPIASI PANEVŽYJE

Šalia cinkografijos 1939 m. pabaigė atidaro savo spaustuve to paties „Vaizdo“ vardu ir netrukus ją perkėlė į atgautą Vilnių. Čia pra-

dėjo leisti lietuvių dienraštį lenkų kalba „Nowo slovo“ ir savaitraštį „Nowo slowo rolnicze“. Darbininkų su redaktorais turėjo apie 60.

Reikalų per dvi įstaigas, Kaune ir Vilniuje, buvo tiek daug, kad juos dažniausiai reikėjo spręsti telefonais. Kažkas pastebėjo, kad Kapočius visus telefonus laiko savo galvoje. Ne vienas ir kreipdavosi: pasakyk to ar kito telefoną.

— Legenda ar tikras dalykas?

— Jei pasakysit man savo telefoną, neatsiminsiu. Bet jei užrašysit, užteks pažūrėti vieną sykį ir jau turėsite atmintį — tiesiog matau.

Atėjus bolševikams, Kapočius prarado cinkografiją Kaune ir spaustuve Vilniuje. Bolševikai konfiskavo jo turtą maždaug 500.000 litų vertės. Atėmė ir privatų automobilį Chevrolet, kuriuo tikėjosi naudotis žydas, perėmęs spaustuve. Po dviejų dienų tą automobilį paėmė pramonės komisariatas. Kapočius buvo atimta ir asmeninė piniginė su visais ten buvusiais pinigais. Likęs be nieko, nuėjo į rinką, pardavė laikrodį už 70 litų ir ten pat nusipirko seną dviratį.

— Važiuoju, sako, Vilniaus gatve, žiūriu — mano spaustuves naujas „bosas“ eina pėsčias. Sustabdau dviratį ir sakau jam: „Žiūrėk, aš vis tiek ponas, nes važiuoju, o tu eini pėsčias“.

Likęs be darbo, žvalgėsi kur priptapti. Prisiminė Antaną Rūką, dabar švietimo komisariate pareigūną kultūros reikalams. Jam, kaip ir kitiems rašytojams, dažnai pažirudavęs vekselius, daręs kitų piniginių paslaugų — paskolų. Rūkas buvęs labai sąžiningas — visada laiku vekselius išpirkdavęs. Nutarė pas jį užteiti ir jam sako:

— Žinai, atsidūriau bėdoje. Ar galėtum man duoti darbo?

— Važiuk į Panevėžio teatrą — ten reikia administratoriaus.

Padėkojo, šeimą perkėlė į saugesnę vietą (Vidiskyje) ir išvyko. Pasiėmė dar Stasį Gudą, ekonomistą, netekusį darbo, ir žurnalistą Vytautą Kasniūną. Rado Panevėžyje apie 80 įvairių žmonių — jaunų ir vyres-

Pirmoji Lietuvių Enciklopedijos redakcija. Iš kairės į dešinę: J. Girnius, Pr. Čepėnas (užsėdėjęs), V. Maciūnas, J. Kapočius, A. Bendoris, J. Puzinas ir A. Mažiulis (korespondentas)

nių, tarnautojų ir aktorių. Direktorius buvo Jonas Sakas, meno vadovas Miltinis, dailininkas Vl. Vilimas. Kapočius vadinosi vicedirektorius, Kasniūnui teko sekretoriaus pareigos, o Gudui — buhalterija.

Teatro aktoriai ir tarnautojai gyveno bendrabutyje, kurį reikėjo apūpinti kuru, tvarkyti bei prižiūrėti, taip pat išmokėti laiku algas. Visa tai priklausė administracinei Kapočiaus žinybai. Nesant direktoriaus, kartais tekdavo atlikti ir jo mažiau reikšmingus reikalus.

Mieste Kapočius jautėsi nežinomas ir nepažįstamas. Tas jausmas savotiškai buvo geras anose sąlygose. Bet kartą, einant gatve, girdi kažkas šaukia:

— Kapočiau, Kapočiau!

Atsigręžia. Važiuoja du senukai — vyras ir žmona. Sustabdo vežiką ir moja ateiti. Kapočius prieina — ogi Baronai, buvęs Ukmėrgės direktorius ir jo žmona.

— Lip čia, — pakviečia į vežimą.

Važiujant, išsiterauja, kas ir kaip vyko Kapočiumi nuo to laiko, kai išvyko iš Ukmėrgės. Teiravosi ir Kapočius, kaip jie čia atsidūrė ir įsikūrė.

Atsisveikinęs, stebėjosi, negi toji „tetulė“ klasėje ir reikalas dėl egzaminų nepalikto skaudžių prisiminimų. Atrodė, priešingai...

VOKIEČIŲ METAIS VILNIUJE

Vokiečių karas vėl keitė padėtį. Kapočius grįžo iš Panevėžio pas šeimą ir, ją pasiėmęs, išvyko į Vilnių. Prasidėjo naujas savotiškas gyvenimas.

— Ar grįžai į savo profesiją?

— Grįžau. Buvau paskirtas spaustuvių įgaliotiniu Vilniuje. Paskui tapau ir savo nacionalizuotos spaustuvių direktoriumi, o 1943 metais susigrąžinau savo nuosavybę. Kaip įgaliotinis ir direktorius, buvau pavaldus vokiečiui Nikodemui, gyvenusiam Kaune prie vokiečių komisariato. Jo žinioj buvo visi spaudos reikalai ir spaustuvių. Turėjau važinėti tarp Vilniaus ir Kauno, tad vėl įsitačiau automobiliu.

Pasakojo, kaip ant kelio sustabdavo vokiečių karinė žandarmėrą.

— Vieną kartą klausia: su kuo važiuoji? Atsakiau: su lašiniiais. Žandarai nusijuokė ir paleido. Žinia pasiekė komisariatą, ir čia manęs kitaip nevadino, kaip Der Mann mit Speck (žmogus su lašiniiais). Kitą sykį buvau užsukęs į kaimą. Į savo ūkį, ir pasiėmiau žąsų. Kišenėje turėjau leidimą vežti keletą keleivių. Sustabdė ir klausia leidimo. Parodau. „Kur tie kiti keleiviai?“ — susidomi, ir aš parodau į užpakalį. Audengia dėžę, žąsų lėma girgšėti... Vokietis vėl nusijuokė ir paleido. Užsukau į Kauną pas Paramskus, gi žiūriu viena žąsų užtroškusi. Ketinau išmesti, bet Paramskas sustabdė. Girdi, duosim vokiečiui Nikodemui. Spyriau. Pagaliau nusileidau, ir abu nunešėm tą „dovaną“. Vokietis sutirpo — labai dėkojo. Po to atlektė pakviesti plėty rytdienai. Kapočius juokėsi iš Paramsko: „Dabar gausi valgyti tą žąsį“. Bet neteko jos valgyti. Kapočius nuėjo pas vokiečio virėją lietuvių ir pasakė, kad dėl penktadienio nega-

(Nukelta 13 psl.)

Londono svarstymai Vytautas Bagdanavičius

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Pačios Anglijos visuomenės jie buvo tuoj užmiršti ir atrasti tik šio šimtmečio pradžioje. Kas būdinga šiems poetams? Jiems būdinga yra ištikimybė įvykiui ir ištikimybė idėjai. Jie įžvelgė paslaptingų ryšių tarp tų dalykų, kurie yra visai nepanašūs. Taip pvz. jie įžvelgė ryšį tarp Dievo meilės ir žemiškosios meilės. Vėlesnės kartos nesugebėjo juos šiuo atžvilgiu pasekti. To padaryti neįstengė nė angliškas romantizmas, pasilikdamas tik žemišku. Tyliai jais pradėjo domėtis Anglijos Viktorijos laikotarpio rašytojai, tačiau jie sugebėjo pasidaryti moralistais, neįstengdami pasiekti filosofinio lygio. To nepadarė nė Renesanso formaliai savo kūrinius dedikuodamas Dievui, bet iš tikro jie buvo dedikuoti tik žmogui.

Paimkime porą 16-17 š. poetų pavyzdžių. Ryškiausias jų yra Jonas Donne, gimęs iš katalikės motinos, vėliau pasidarė pagrindiniu anglikonizmo gynėju prieš katalikybę. Studijavo teisę London „Inns of Court“, vedė kanclerio dukterį be jos tėvo sutikimo. Karaliaus įkalbėtas pradėjo studijuoti teologiją, įsišventė kunigu ir pasidarė garsiu Londono pamokslininku ir šv. Pauliaus katedros dekanu. Žinomiausias Donno šūkis yra: „Joks žmogus nėra sala“. Jį tarp Amerikos katalikų išgarsino neseniai miręs trapistas vie-

nuolis ir poetas Tomas Merton. Bet šis šūkis nėra iš Donno poezijos, bet iš jo pamokslų, kurie, sakoma, yra įdomūs. Jo eilėraščiai, rašyti daugiausia jaunystėje, yra pilni dramatinės įtampos, tačiau nėra laisvi nuo baimės. Jis turi gyvą kaltės išgyvenimą, bet šitai jo neveda į paniką. Visą gyvenimą jis buvo mirties akivaizdoje, ir, kaip sakoma, pats savo mirtį surežisavo, atimdamas iniciatyvą iš Dievo. Sąvaitę prieš mirtį jis kasdien pasikvietė po vieną savo draugų atsisveikinti. „Aš būčiau vargšas, jei negalėčiau mirti“, sakė jis. Daugumos jo eilėraščių temos yra: atsisveikimas, mirtis, neištikimybė ir nepageidaujama meilė.

Kitas šio laikotarpio poetas, kuris vertas paminėti, yra Jurgis Herbert, buvęs parlamento narys ir pretendentas į valstybės sekretoriaus vietą, literatūros dėstytojas Cambridge universitete, atsidėjo teologinėms studijoms ir pasidarė kaimo klebonu Valijoje. Religija, jo manymu, neturi naikinti džiaugsmo, tik ji tvarkyti. Draugystė, jo manymu, nėra tarpusavimi pataikavimui. Apie patirtą draugo priekaištą jis sako:

„Tas aštrumas kaip tik liudija mieliausią draugystę, Tie pjūviai greičiau gydo, negu daro žaizdą.“

(Nukelta 13 psl.)

lėsią rytoj valgyti žąsies. Davė pinigų, kad nupirktų žuvies ir gerai paruoštų. Taip ji ir padarė. Žąsies liko vokiečiui kitai dienai.

Kapočius turėjo teisę duoti leidimus popieriui ir juos duodavo nesivaržydamas lietuvių reikalams, netgi pogrindžiu. Kartą Remigijus Valaitis, su kuriuo visada gerai sugyveno, įspėjo: būk atsargus, nes įkliusi. Vieną dieną ateina SS-ma-nai į Kapočiaus spaustuvių ir sako: — Mes žinome, kad čia spausdinama pogrindžio spauda.

— O, ja! — atsako Kapočius. — Vokiečiai nelaukė tokio atsakymo. — Kaip tai? — Jūs gi sakot, kad žinot. O aš nežinau, tai įšleškot.

Vyrui pasijuto neįprastai ir, apsisukęs, išėjo.

Po kiek laiko Nikodemą žinoma atsiuntė iš komisariato įsakymą visą spaustuvių atsiskaitymą vesti vokiečių kalba.

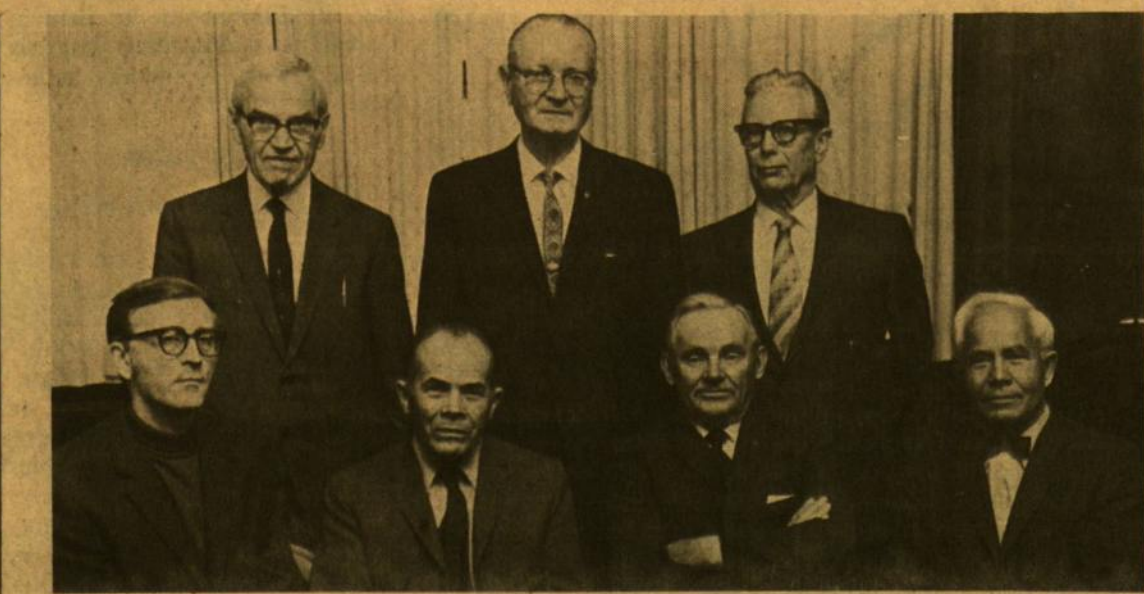
— Tuoj važiuoju į Kauną ir užsukęs pas Paramskus paprašau paruošti balių, paliekų ir pinigų. Pakvietė iš komisariato svarbesnius žmones, tarp jų ir Nikodemą. Pavalgę ir išgėrę, vokiečiai ėmė kalbėti, kad dabar reikia mobilizuoti visas jėgas kovai prieš komunizmą.

I pabaigą gavau ir aš žodį: "Jūs kalbate, kad reikia mobilizuoti visas jėgas pagrindinei kovai... Tai kam tokie parėdymai dėl atsiskaitymų vokiečių kalba? Mums toks dalykas kainuos 4,000 darbo valandų viršaus. Aš siūlau paprastesnį planą: tegu ponas Nikodem išmoka lietuvių kalbos..."

Visi ėmė ploti ir rodyti pirštu į Nikodemą. Ja, ja, tegu jis pašvenčia bent 1,000 valandų, ir reikalas bus išspręstas. Po kurio laiko Kapočius užėina pas Nikodemą — žiūri!

Juozas Kapočius Pietų Amerikos Lietuvių kongrese Urugvajuje 1963 metais prie nepriklausomybės paminklo tarp jaunystės draugų. Nuotr. Pr. Ožinskis

Encyclopedia Lituanica redakcijos posėdis 1971 m. New York. Sėdi iš kairės: Algirdas Landsbergis, Simas Sužiedėlis, Juozas Kapočius, Antanas Kučas, Stovė iš kairės: Juozas Jakštas, Jonas Puzinas ir Vincas Ras-nutis. Nuotr. V. Mažello

ant stalo guli lietuvių - vokiečių kalbos žodynas.

— Sveikinut, sveikinut — sako vokiečiui.

— Su kuo? — klausia šis.

— Su lietuvių kalba.

Vokietis taip supyko, kad išvarė lauk.

Vietinis Vilniaus komisariatas paprašė popieriaus mobilizacijos plakatui. Plakatas buvo didelio formato, neatitiko Generalkomisariato instrukcijų. Kapočius atsisakė duoti popieriaus. (Plakatą turėjo spausti "Svyturio" spaustuvių). Skambino pats Vilniaus komisaras Hings. Kapočius ir jam atsakė neduosius, nebent, sako, būtų pristatytas raštu generalkomisaro leidimas. Žinodamas vokiečių pedantizmą, Kapočius norėjo savo ponus pašokdinti. Leidimą iš Generalkomisaro gavo telegramos keliu.

PASITRAUKIA Į VOKIETIJĄ

Boševikai artėjo į Vilnių, ir Kapočius buvo priverstas pasitraukti su šeima. Išvyko automobiliu, pasiekė Slavikų ir, čia, palikęs automobilį, nusipirko arklius. Toliau vyko ligi Karaliaučiaus. Melskė paliko arklius pas ūkininką ir traukiniu vyko toliau, kol pasiekė Potsdamą, netoli Berlyno. Čia apsisloja pas vieną ūkininką, paliko šeimą, o pats grįžo į Rytprūsius pasiimti paliktų arklių. Tuo žygiu, gavęs leidimą, parsivežė daugiau turto — porą karvių, ketvirtą kiaulį ir porą tonų javų. Taip aprūpino šeimą maistu ilgesniam laikui ir galėjo padėti kitiems tautiečiams.

Vasario mėnesį (1945) pajudėjo į Vakarų toliau. Išvyko arkliais ir per 10 dienų pasiekė Bielefeldą. Vyko ten, nes turėjo pažinčių iš prieškarinio spaustuvių. Sustojo Schortmer miestelyje — pas ūkininką. Jam perleido savo arklius ir už tai gavo butą šeimai. Čia sulaukė galutinės vokiečių kapituliacijos.

Po kapituliacijos pradėjo organizuoti lietuvių stovyklas. Į jas nesukubėjau, tebegyvenau su šeima privačiai, bet įsijungiau į darbą, organizuojant lietuvių sąjungą. Ji kūrėsi Augustdorfio stovykloje, prie Detmoldo. Mano gyvenvietė buvo apie 30 km. nuo Augustdorfio, nesunkiai galėjau pasiekti traukiniu. Tą sąjungą organizavome ketvertas — Raulinaitis, dabartinis "Kario" redaktorius, dr. K. Vencius, buvęs laikinosios vyriausybės sveikatos ministras, policijos tarnautojas Mane-lis ir aš. Daug padėjo Raulinaičio žmona, mokėjusi gerai angliškai. Ji

tarpininkavo pas anglus, ir šie davė sąjungai puikias patalpas Detmoldo.

— Spaudos srityje man neteko ką nors ypatingo dirbti. Bet daug padėjo prieškarinės pažintys su spaustuviomis Bielefelde. Per mane priedavo prie spaustuvių ir cinkografijų visi, kuriems reikėjo ką nors spausdinti. Taip per mano ryšius galėjo atsikurti "Skautų Aidas", vaikų laikraštėlis "Saulutė", buvo išleista kun. St. Ylos maldaknygė "Lietuvių maldos ir giesmės" 4-oji laida. Mano pinigų tiems darbams nereikėjo, užteko patarimo ir tarpininkavimo.

Detmoldo buvo sudarytos tokios puikios sąlygos, kad galėjo įsikurti įvairūs menininkai, aktorai, baletų žmonės. Anglai buvo labai palankūs. Vėliau atsirado lietuvis, gimeš Londone, majoras Liudžius. Jo štabas buvo netoli, už tai galėjo dažnai lankytis pas lietuvių ir jiems padėti.

Detmoldo pradėjo kurtis lietuviškasis teatras — opera, ir Kapočius pasidarė operos administratoriumi.

Panaudojau pažintis bei ryšius su vokiečiais — gavom dekoracijas, medžiagas, o iš anglų sunkvežimius. Tai man šiek tiek kainavo, bet rėsi Augustdorfio stovykloje, prie Detmoldo. Mano gyvenvietė buvo apie 30 km. nuo Augustdorfio, nesunkiai galėjau pasiekti traukiniu. Tą sąjungą organizavome ketvertas — Raulinaitis, dabartinis "Kario" redaktorius, dr. K. Vencius, buvęs laikinosios vyriausybės sveikatos ministras, policijos tarnautojas Mane-lis ir aš. Daug padėjo Raulinaičio žmona, mokėjusi gerai angliškai. Ji

spauda gražiai atsiliepė, ypač po pirmojo spektaklio, kuris vyko Detmoldo teatro salėje su pilnu orkestru.

AMERIKOJ PRADEDA ENCIKLOPIJĄ

Amerikon atvyko 1949, birželyje. Tiesiai į Bostoną. Įsidarbino amerikiečių spaustuvių ir išbuvo apie porą metų. Po to pakvietė lietuvių pranciškonai techniškojo spaustuvių vedėju į Brooklyną. Čia būdamas (1951-53), ėmė planuoti enciklopedijos leidimą. Radęs pritarimą visuomenėi, apsiprendė steigti savą spaustuvių. Ją įsigijo 1953, vasario mėnesį, atpirkęs buvusią (po Darbininko spaustuvių perkėlimo į Brooklyną) "Ryto" laikraščio spaustuvių. Ją įkurdino South Bostone Ivaškų namuose. Nuo tada pradėjo dirbti techniškas enciklopedijos ir spaustuvių personalas su pilnom algom. Pirmojo tomo parengimas užtruko, ir Kapočius atsidūrė finansinėje krizėje. Tekę įšleškoti pinigų iš žmonių, ir buvęs dėkingas net už penkinę, paskolintą bėdoje. Buvo momentų tada, kad vaikams neturėjęs už ką mokėti tramvajui, važiuojant į mokyklą.

Pagaliau I tomas išėjo. Ta proga, 1953, XI. 8, Bostone buvo iškilminga akademija, E. Kardelenės koncertas ir po to spaustuvių pašventinimas.

— Praėjo du ir pusę metų. Pinigas apsigėrė, padėtis pagerėjo ir darbas išsiplėtė. Reikėjo didesnių patalpų. Nupirkau gana pigiai (už 3,000 dolerių) lietuvių legionierių namą — 115 C gatvėje. Namas buvo apieštus. Visa šeima dirbom kaip juodi jaučiai, kol išvalėm ir aptvarkėm. Iš čia tomai pradėjo sparčiau judėti... Paskutinis — 36 tomas išėjo 1969 metais...

— Kaip reagavo visuomenė į to milžiniško darbo užbaigtumą?

— Pasidžiaugė spauda, bet jokių iškilnių nieks nedarė. Tik vienas redaktorius, Antanas Bendorius, pakvietė birželio 21 dieną į jo vardines New Yorke. Nuvykau. O pasirodė buvęs kvietinių žmonių pobūvis, gana nedidelis, pagerbti leidėjui. Bendorius prisiminė, kad užbaigęs ir savo darbo dalį. Netrukus pats mirė, tais pačiais metais...

— Netekau ir aš didžiausio techninio talkininko brolio Viktoro, — tęsė toliau Kapočius. — Šios mirties buvau taip sujaudintas, o be to išvargintas darbo, kad pats fiziškai sukritau. Doktorai, ačiū jiems, neil-

(Nukelta į 4 psl.).

Joan Salvat-Papasseit

DUOK RANKĄ

Duok ranką, nes eisime labai arti virpančios

jūros, turėsime visų dailių mastų, vien tik pasisakydami, kad tebesimylime.

Tolimi laiveliai ir pakrantėje esą apsimės droviais ir ištikimais, į mus nežiūrės;

žvalgysis naujų kelių išsiblaškusių užkariautojų lėtu žvilgsniu.

Duok ranką ir paslėptą veidą ant mano peties, ir nieko nebijo. Palmės apgaubus mus savo šešėliu ir žuvėdros žėrinčioje saulėje

mum atneš sūrų skonį, kurią apkartina meilė ir visa, kas yra greta jūros: ir aš tada pabučiuosiu tavo skruostą, ir pabučiuovimas mum suteiks meilės žaidimą.

Duok ranką, nes eisime pakrante, labai arti virpančios jūros, turėsime visų dailių mastų, vien tik pasisakydami, kad tebesimylime.

NOKTIURNAS ARMONIKAI

Įsidėmėkite: aš saugojau medieną ant krantinės. Jūs nežinote,

kas yra

medieną saugot ant krantinės:

o aš mačiau lietuvių krentant kaip iš kibiro ant statinių ir po lentom vienietininkus dūsaujant iš nusiminimo po Katalonijos pušim, po šventais kedrais.

Kai sargai žvalgė naktį, ir dangaus išlinkimas buvo tunelis be šviesos vagonuose: aš užkūriau ugnį žvaigždžių vilko nasruose.

Jūs nežinote,

kas yra

medieną saugot ant krantinės:

tačiau visų priekatų visos rankos duodavo priekaitą aplink mano laužą. Ir buvo kaip stebuldas, pašalinę apmirusių rankų tirpuli. Ir žinginių aidas dingdavo migloje.

Jūs nežinote,

kas yra

medieną saugot ant krantinės,

Nei mokate laivų šviesų maldą, lauri tolia daugiaspalvė, kaip jūra saulėje: nes jiems nereikia burių.

Vertė Povilas Gaučys

Joan Salvat-Papasseit yra vienas iš ryškiųjų katalonų kalba rašiusių poetų šiuolaikinėje Ispanijoje. Deja, jau miręs, mirė labai jaunas. Jo nuosirdi, nesudėtinga poezija turi tyro nekaltumo atspalvį, o jo dienų didžiųjų problemų pristatymas buvo visai naujas, neįkieno ligi tol nemėgintas dabarties katalonų literatūroje.

Kai kur savo poezijoje jis bando artintis prie duonos ir vyno paslapties mišios. Apie iškilmingą retoriką, kurios jis mokė Cambridge, jis dabar rungiasi su Dievu:

"Ak, mano Dieve, jei aš esu užmirštas, Tegul aš nemylėsiu Tavęs, Jeigu aš Tavęs nemyliu".

Salia to jis yra tikras žmogus, žinąs visas žmogiškas vilionas:

"Aš žinau malonumų kelius... Ir kraujo bei proto pasiūlymus... Mano medžiaga nėra misinginė, ... Mano jausmai yra gyvi ir niurni..."

Grįžkime dabar prie poeto Byrono tėviškės. Tarpe viliojančio parko ir žavaus gėlyno senos augstijon abatijos pastatai, gerai prižiūrimi; tik bažnyčia nugriauta; likęs tik jos frontonas. Čia kažkas giliai nesiderina: prancūzų revoliucijos, humanizmo ir sentimentalizmo atstovai ir senobinė, klasikinė augstijon abatija.

Byronas yra grynai priešingybė 16-17 šimtmečio Anglijos poezijai. Jis buvo žmogiškos menkystės apdairuotojas. Jo šuniui yra pastatytas paminklas didžiojo altoriaus vietoje ir jo garbei parašytas eilėraštis čia yra iškaltas. Eilėraštyje yra išvardintos visos šio šuns vertybės, priduriant, kad jis neturėjo žmogaus ydų. O apie žmogų Byronas rašo, kad jo pretenzijos yra per toli siekiančios; žmogus, pasak jo "tik sau vienam nori išimtinio dangaus". Be pagrindo jis tikisi ir savo kalčių atleidimo. Šie ir panašūs žodžiai yra išrašyti įspūdingame jo šuns paminkle. Jie, žinoma, šiam romantizmo atstovui ir tarlamam dideliu humanistui, garbės nedaro. Dėl to turbūt gidas, vedžiodamas po įvairias šios rezidencijos patalpas, prie šio paminklo turistų neveda. (Žinoma, ši

pastaba nėra koks nors Byrono kūrybos vertinimas.)

CAMBRIDGE UNIVERSITETO KIEMAI

Aš nebuvau Oxforde, bet aš abejoju, ar ten aš būčiau matęs įspūdingesnius įvairių kolegijų pastatus, negu aš juos mačiau Cambridge. Visa ši universitetinė statyba yra būdinga kiemais, kurie apsupti statiniais, papuoštais ar kolonodomis, ar įvairiais kitokiais architektūriniais išmislais, o anapus jų yra gyvenamosios patalpos, salės, koplyčios ir knygynai.

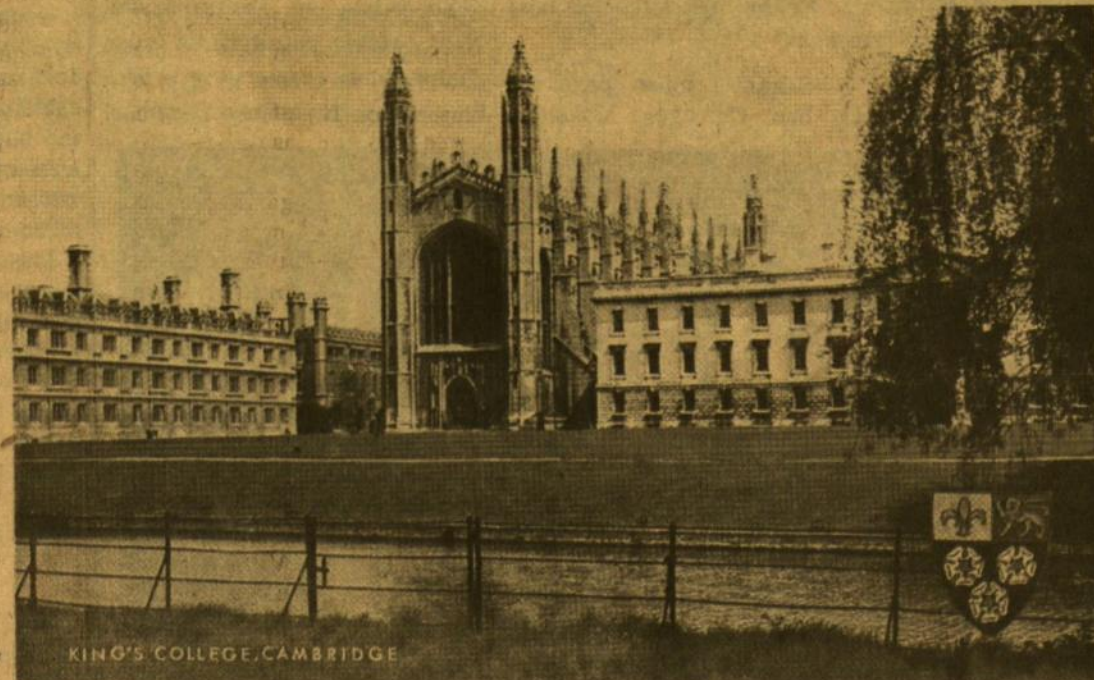
Kiemas, ne gatvė, yra pats įdomiausias dalykas Cambridge. Viduramžinis architektūrinis planavimas buvo turtingesnis negu mūsų. Mūsų architektūra planuoja tik gatvę, o viduramžinė ir, gal greičiau, viduržeminė architektūra turi ne tik gatvę, bet ir kiemą. Ir kiemui, atrodo, šioje kultūroje buvo skiriama daugiau dėmesio negu gatvei. Tai liudija iki šiai dienai ispaniškas namų stilius, kuriame namas yra suvokiamas tik su kiemu. Angliškose viduramžinėse kolegijų statyboje yra išlikęs kiemas, kaip miesto elementas, labai praturtinamas miesto vaizdą. Žinoma, kiemų planavimas nėra patogus dalykas mūsų išplitusiam keliavimui, ypač automobiliniam, bet įvairumo kiemų mieste yra labai daug. Turtinga šių kiemų architektūra yra neišsamiama pasaka, ar nenutrūkstanti muzika. Kiekvienas architektas čia turi galimybių pagroti savaip ta pačia gama. Mūsų laikų miesto vietovardžiuose yra išlikę tik pėdsakai tų senųjų miestiečių kiemų. Pvz. Cicero antraeilės gatvės yra vadinamos "Court" vardu. Jos, žinoma, nėra kiemas, bet bent priminimas senovinio miestieško kiemo.

Cambridge tų kolegijų kiemų yra daugiau kaip dvidešimt. Jie čia yra pavadinti įvairiais šventais vardais. Kolegijų statyba Cambridge yra prasidėjusi 1284 metais, o paskutinė formali kolegija yra įsteigta Churchillio vardu 1960 metais. Ji buvo įsteigta kultivuoti tiksliesiems mokslams ir matematikai. Kolegijų vardai yra įdomūs. Čia yra: Kristaus Kūno kolegija, Trejybės halė, Karaliaus kolegija, Karalienės kolegija, Šv. Kotrynos kolegija, Jėzaus kolegija, Kristaus kolegija, Trejybės kolegija ir t.t. Kai kurios kolegijos turi pasilaikiusios savo steigėjų vardus.

Įspūdingiausia iš visų kolegijų yra vad. Karaliaus kolegija, pradėta statyti 15 šimt-

metų ir užbaigta Henriko VIII ir jo žmonos Onos Boleyn, kurią jis vėliau nužudė. Pažymėtina Karalienės kolegija, kurios nariu buvo mūsų minėtas olandas Erazmas Rotterdamietis. Kristaus kolegija pažymėtina dėl to, kad čia mokėsi garsus anglų rašytojas Jonas Milton. Trejybės kolegijos mokiniams buvo Newtonas ir Byronas. Girton kolegija buvo įsteigta mergaitėms mokytis. Tarpe naujų kolegijų pažymėtina Šv. Edmundo namai, kurie buvo įsteigti 1896 metais čia studijuoti Romos katalikų kunigams. Oficialiai universiteto ji buvo pripažinta tik 1965 metais.

Apskritai Cambridge universitetas yra protestantiška institucija ir šio savo bruožo

KING'S COLLEGE, CAMBRIDGE

Karaliaus kolegijos kiemas Cambridge

nėra linkęs prarasti. Atsakingų ideologinių katedrų vedėjai yra protestantai. Tik šiais metais buvo padaryta reikšminga išimtis. Viena iš keturių teologinių katedrų buvo pavesta katalikui. Juo yra dr. Nicholas Lash. Jis buvo katalikas kunigas, pasižymėjęs teologinėmis studijomis. Tačiau po kiek laiko vedė ir pasitraukė iš kunigiškos tarnybos, gavęs Šv. Sosto atleidimą. Kadangi jis yra anksčiau buvęs Šv. Edmundo kolegijos nariu, ir, be abejo, dėl savo teologinių darbų, buvo pakviestas užimti Cambridge universiteto teologijos katedrą. Katalikų žurnalas "The Tablet" sveikino šį paskyrimą.

Mums esant Apšvietos sąjūdžio sukurtu ir Napoleono Europoje išplatintu universitetui samprotos žmonėms nėra lengva suprasti viduramžinis universitetas su daugybe savaimingų kolegijų. Universitetas jas apjungia, bet jų savaimingumo nepanaikina. Tačiau reikia pasakyti, kad istoriškai Cambridge universitetas yra senesnė institucija negu kolegijos. Jos pradėjo telktis jau prie esančio universiteto.

Besitariant Vilniaus universiteto įsteigimo 400 metų sukaktuvėms, kurios, bus kitais metais, ir mums teks kiek iš arčiau pasidomėti viduramžinio universiteto struktūra. Vilniaus universiteto kolegijos daugely atvejų buvo ne pačiame mieste, bet buvo pasisklidusios kone po visą Didž. Kunigaikštiją.

Jėzuitus uždarius, Lietuvos — Lenkijos respublikoje buvo sudaryta vad. Edukacinė komisija valdyti visoms švietimo įstaigoms, taigi ir universitetui. Tada Vilniaus universitetas priėmė labiau Apšvietos universiteto pobūdį. Labai gerai, kad dr. Jonas Račkauskas savo disertacijai pasirinko temą apie Edukacinės komisijos veiklą ir berods teisingai ją pavadino pirmąja švietimo ministerija Europoje. (Bus daugiau)

Išgirstoji Bruno Markaičio kūryba

ALGIS SIMKUS

Muziką įprasta skirstyti pagal stilius, laikotarpius ar mokyklas. Toks surūšiavimas kelia išmokslintiems teoretikams, o kartu ir mažiau įgudusiems klausytojui savotišką saugumo jausmą. Iš anksto žinodami, kad kompozitorius yra klasikas, romantikas, impresionistas, primityvistas, atonalistas ar dar koks "istas", jie lengviau susigauja jo muzikoje ir žino kaip ją priimti. Deja, greta muzikinių didžiūnų, sugėdijusių išvystyti savitą, aiškiai atpažįstamą ir kitų sekamą muzikinę išraišką, yra apšiai kompozitoriai, kurie laisvai naudoja visų stilių ir technikų priemonėmis, jungdami senesnius elementus su naujesniais, kartais tokiu būdu net atrodant dar ir negirdėtų harmoninių ar ritminių galimybių. Nors tokia muzika neišduoda savo autoriaus, paklauius jos vien keletą taktų, ne vienas tokių kompozitorių, kaip, pavyzdžiui, pagarsėjęs amerikietis dirigentas Leonard Bernstein, rašo įvairiais žanrais ir kuria plačiai publikos klausomų ir vertinamų veikalų.

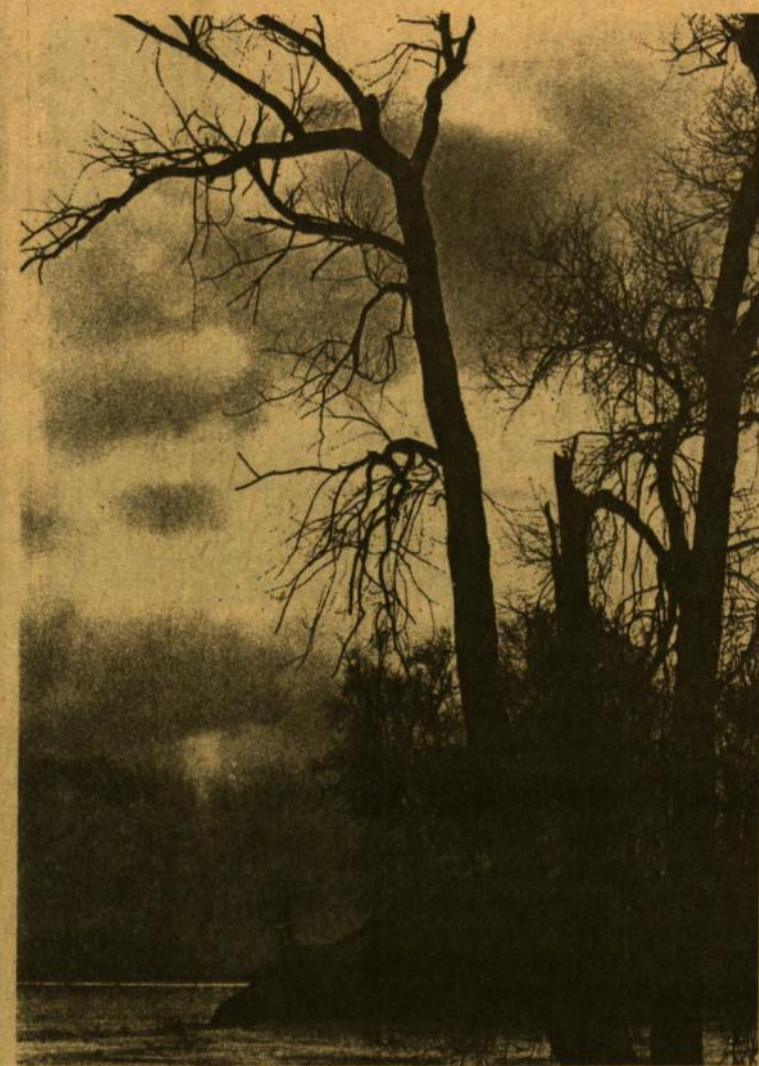
Lapkričio 4 ir 5 d. Chicagos Jaunimo centre savo kūriniais jau ne pirmą kartą pasirodantis jėzuitas kompozitorius Bruno Markaitis, nusakydamas savo gausią kūrybą, yra pabrėžęs, kad tai "ne griežta akademinė taisyklė, bet įvairių elementų rinktinė, kurioje rasime ir senų ir naujų dalykų...". Šis Markaičio kūrinių koncertas buvo pradėtas trimis instrumentiniais numeriais, pavadintais Nuotakomis (Austant — klarnetui ir fortepionui, Rytas — smuikui, valtornai, mušamiesiems ir fortepionui, ir Būgnų šokis — timpani būgnams ir fortepionui). Šiuose amerikiečių profesionalų muzikų atliktuose dalykėliuose kompozitorius skosi norėjęs išreikšti savo "nuotai-

kas, jausmus ir gal net įsitikinimus bei... asmenybės pulsavimą". Tokie subjektyvūs ir muzikoje ne lengvai sugaudomi dalykai klausytojui gal apčiuopiamiausiai pasireiškė egzotiniais instrumentų sąstatais, pasirinktais antrajam ir trečiajam šių dalykų. Nepramoginės muzikos literatūroje jų tikrai nedaug užtikame veikalų, parašytų būgnui solo. Instrumentiniuose kūriniuose Markaitis patyrusiai naudoja tradicinius diatoniškas harmonijas, jas impresionistiniškai nuspalvindamas ir paryškindamas disonansais. Po to pianisto J. Eckerling atlikti Daina be žodžių ir Rondo salutante taip pat parašyti tradiciniame, kiek F. Lisztui giminingame stiliuje. Juose kompozitorius pasirodė sklandžiai apvaldes fortepionui rašymo technika. Pirmoji koncerto dalis baigta Advento suite, parašyta aštuonių instrumentų ansambliui. Tai neilgas vienos dalies (kodėl tai pavadinta suite) dalykas, kurio adventinė mintis bent šio klausytojo nepasiekė.

Antroje dalyje buvo naujosios Markaičio Mišios Šv. Kazimiero garbei, kurias atliko pusėtinai susidainavę penki solistai, sopranai Dalia Kučėnienė ir Margarita Mokienė, mezo-sopranas Alvinas Giedraitienė, tenoras Michael Young ir bosas John Bentley. Mišioms grojo autorius diriguojami instrumentalistai. Šv. Rašto skaitymus perteikė aktorius Algimantas Dikinis. Kompozitorius yra pasisakęs, kad šiose Mišiose jis bandęs įieškoti jungties tarp senosios lietuviškosios raudos ir grigališkosios giesmės, nors ir vengdamas cituoti jas tiesiogiai. Jis bandęs "kalbėti su savo Dievu... muzikinės minties

vystymu, garsų statyba ir formos tobulumu bei elegancija". Tai aukšti ir kilnūs tikslai. Kiek tačiau kompozitoriui pavyko į juos priartėti, tenka spręsti klausytojui, išgirdus veikalą scenoje. Lietuviškumo šiose Mišiose, nors ir efemerinėje formoje, nelengva surasti, nebent ji imatyvume perdėm lyriniam muzikos atspalvyje. Lyrika tačiau laikoma anatema formaliam grigališkam giedojimui. Taigi jungtis tarp šių elementų nėra lengvai pasiekiamas. Negalima ginčyti, kad muzikinio vystymo ir veikalo formos tobulumo bei elegancijos klausimais kiekvieno klausytojo skirtingai apsprendžiami. Siems šaukiems užsimojimams tačiau ryškiau pasireiškė trukdė Markaičio muzikoje paskutiniu laiku pradedančios prasiklaidi Hollywoodo muzikinės įtakos. Ypač Agnus Dei ir užbaigiamoji Varpų šventė savo skambesiu ir garsų statyba buvo aiškiai artimesnės filminei muzikai, kaip lietuviškumui alsuojančiam grigaliniam giedojimui.

Koncertas buvo elegantiškai sceniniai apipavidalintas. Skoningai apšviesta scena puosė meniškas dail. A. Valeškos spalvoto stiklo paveikslas "Sibiro lietuvių". Sibiro tremtinėms lietuviams buvo dedikuotas ir visas koncertas. Vakariniams juodais drabužiais apsirengę solistai bei muzikantai ir frakutos, su kunigišką baltą apikakle pasipuošę dirigentas teikė programai mistikos, rimties ir orumo. Deivė muzika tačiau šiame koncerte pilnai ne triumfavo, jai daug kur teko vien pagalbinės iliustracijos vaidmuo. Programai ir svečiams nuširdžiai plovusios publikos atmintyje, besiskiriant po koncerto, pirmavo A. Dikinio sklandžiai paskaitytos Šv. Rašto mintys ir šviečiantis dail. A. Valeškos vitražas.

E. Lišaucko (iš Kanados) pelzazinė nuotrauka iš fotografo juoda-balta nuotraukų grupės, šioje kategorijoje laimėjusios pirmąją premiją lietuvių darbų parodoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

Kultūrinė kronika

Tomo Venclovo poezija "Poetry" žurnale

Chicagoje leidžiamas mėnesinis, grynai poezijai skirtas žurnalas "Poetry" š. m. rugsėjo mėnesio laidoje išspausdino ir Tomo Venclovo keturis netrumpus eilėraščius, kuriuos anglų kalbon išvertė Jonas Zdanys. "Poetry" žurnalas yra pats seniausias ir gal pats reikšmingiausias šios rūšies periodinis leidinys visoje Amerikoje. Žurnalas Chicagoje buvo įsteigtas 1911 m. ir be jokio sustojimo eina ligi šiol. Tai gi žurnalas yra jau 67 metų senu-

pramonės muziejuje, kalėdinėje programoje. Pavasario gal ir vėl galėsime pasirodyti su nauja programa. O gal susidarys galimybės ir gastrolėms. Bet šandien galvoju tik apie artėjančią koncertą, o ne apie ateities planus.

— Kaip Chicago Lietuvos styginis ansamblis laikosi finansiskai? Juk išlaidų yra.

— Ansamblis laikosi visų narių idealizmu. Niekas iš to ne pasipelno. Susidariusias išlaidas padengia keletas vyresniųjų. Didžiausios išlaidos susidaro, samdant papildomus profesionalus ir perkant gaidas. Kad ir šiam koncertui pasamdėme violončelistą ir kontrabasistą. Nors, reikia pasakyti, už mūsų pasirodymus esame gavę ir šio- kio tokios finansinės paramos.

— Kokie Jūsų tolimesni užsimojimai?

— Sekantis mūsų pasirodymas bus Chicago Mokslo ir

— Kaip Jūs aptartumėt Chicago Lietuvos styginio ansamblio muzikinį pajėgumą?

— Nelengvas klausimas. Šiuo metu ansamblio sąstata yra profesionalų — kaip smuikinių, kas Pov. Matukas, yra ir daug žadanti smuikininė Liuda Veleckytė, kuriai dar tik 13 metų. Kadangi daugumas mūsų ansamblio narių yra jaunesni amžiaus, todėl susiduriama su sunkumais. Studijuojantis jaunimas ne visada gali paskirti tiek laiko repeticijoms, kiek mes jų norėtume. Bet tobulėti bandomė ir laikomė tai mūsų tikslu.

— Ko pagėdautumėt iš mūsų visuomenės?

— Šis mūsų koncertas parodys, kaip mums seksis toliau. Joks muzikinis vienetas negali egzistuoti be klausytojų. Bandomė sudaryti tokią programą, kuri būtų muzikiniai gerai paruošta ir tuo pačiu patraukli mūsų visuomenei.

Mes tikime, kad mūsų visuomenė supras tokio vieneto reikalingumą ir nebandys jo lyginti su profesionalų orkestrais. Mes didžiulius, jei jaunieji mūsų ansamblio nariai pasieks profesionališką lygį. Ir tai reikš, kad mūsų pastangos buvo jiems padrasinimas, siekiant muzikinės karjeros.

Chicago Lietuvos styginio ansamblio koncertas rengiamas lapkričio 19 d. (sekmadienį) 3 val. popiet Jaunimo centro didžiojoje salėje.

L. N.

Fotografai Čiurlionio galerijoje

Jau septyneri metai, kai Lietuvos foto archyvas kas rudenį Chicagoje rengia platesnės apimties mūsų nuotraukos menininkų parodas. Ir ne vien čikagiečių, bet ir kitose kolonijose ar kur nors pavieniai gyvenančių. Net svečių iš kitų valstybių. Štai šiemetinėje parodoje dalyvauja ir premijas laimėjo Kanadoje ir Australijoje gyvenantys mūsų fotografai. Visa tai liudija ir organizacinį mūsų fotografų apsiungimą ir šios meno šakos populiarumą lietuviuose.

Šiemetinė paroda pralenkia ankstesniasias jau tuo, kad ji vyksta ne apatinėje Jaunimo centro saliuokėje, bet erdvoje M. K. Čiurlionio galerijoje. Erdvesnės patalpos ir įdomesnės trijų salių apimties iš karto pagerina parodos įspūdį, kiekvienam dalyviui skiriant daugiau erdvės, nuotraukų nesugrūdant, papuošiant salės gėlėmis ir viską sutvarkant iškilmingiau ir oriau.

Dalyvių šiose parodose nemažai, tenka džiaugtis ir darbų kokybe. Pačių gerųjų skaičius gana pakankamas. Žinoma, kasmet tos mūsų parodos atspindi foto pasaulyje vyraujančias momento nuotaikas bei madas, vyraujančią to meto kryptį tematinę ir techninę prasmę. Tai irgi reiškia gyvą mūsų kūrinių pulsavimą, nesustingimą.

Šių metų paroda lyg ir mažiau demonstruoja visokių "stebuklingųjų" eksperimentų, o daugiau susikaupia prie paprastos, gyva akimi regimo natūralaus gamtos grožio ir kasdieninės, žmogiškos buities.

Kai savi fotografai, tai lyg ir norėtųsi, kad šios parodos kiek daugiau atspindėtų, taipgi specifinį lietuviškąjį išėjimo veidą, kuriame geram menininkui apšiai yra ne vien tik dokumentinių, bet ir gilių psichologinių, estetinių ir tautinių bruožų.

Parodą dar galima lankyti šandien ir rytoj.

Muzikinis savaitgalis Chicagoje

Šiemetinis ruduo lietuviškosios muzikos Chicagoje tikrai nepagalėjo. Koncertas rieda po koncerto. Šandien (lapkričio 11 d.) 7 val. vak. Jaunimo centro didžiojoje salėje įvyks "Aidams" parentik koncertas. Programą atliks solistės Margarita Mokienė ir Genovaitė Mažeikienė. Akompanuos Aloyzas Jurgutis. Koncertą rengia Jaunimo centras.

Rytoj (lapkričio 12 d.) 3 val. popiet taipgi Jaunimo centre bus žinomo mūsų pianisto Andriaus Kuprevičiaus fortepiono rečitalis. Jį rengia Lietuvių televizijoje. Abu muzikiniai įvykiai verti didelio čikagiečių dėmesio.

Dailininkės Jadvygos Paukštinės darbų paroda Chicagoje atidaroma ateinančią penktadienį (lapkričio 17 d.) M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre.

Chicago tarptautinis filmų festivalis

14-tasis Chicago Tarptautinis filmų festivalis buvo atidarytas lapkričio 3 d., penktadienį, su premjera "Waterhip Down".

Biograph ir Village teatruose rodomi nauji filmai iš V. Vokietijos, Olandijos, Čekoslovakijos ir JAV — viso 62 filmai, daugiau negu bet kada čia buvo parodyta ankstyvesniųjų festivaliųjų.

Praeitą šeštadienį, lapkričio 4 d., buvo tikrai Chicago ir Illinojaus filmų gamintojų diena, festivalio buvo rodoma apšiai filmų, susuktų Chicagoje.

Labai gyvu, permainų dainomis "Stony Island" filmas rodo grupę jaunų muzikantų, mėginan-

Czesław Miłosz, žymus lietuvių kilmės lenkų poetas, 25-tajame Santaros šviesos kultūrinio sąjūdžio suvažiavime Tabor Farmoje, Sodus, Mich., išrinktas ir sutiktas būti Santaros šviesos garbės nariu. Rašytojas taipgi yra šių metų tarptautinės Neustadt literatūrinės premijos laureatas ir lenkų lietuvių Paryžiuje leidžiamo žurnalo "Kultūra", labiau negu kuris kitas leidinys suprantantis lietuvių tautos aspiracijas, redakcinio štabo narys ir artimas bendradarbis.

Enciklopedijų leidėjo istorija

(Atkelta iš 3 psl.)

gal išlaikė liginėje, bet įspėjo kad su širdim juokų nėra. Tą įvykį, — įsiterpiau, — pamenu gerai. Sukritai ant brolio kapo, atrodė reikės ir patį kartu laidoti. Po to sužinojom, kad atsidūrė liginėje...

— Blogiausia, kad buvau pasigarsinęs su Encyclopedia Lituanica. Norėjau, kad šis planas nesustotų, bet nebesitiekiau pats jį išvesti. Kreipiausi į "Draugą". Tada dar gyvas buvo jo reikalų vedėjas Remigijus Valatė. "Perimkit mano darbą — leiskit angliskąją enciklopediją. Aš padėsiu ir perduosiu visus leidinius Jūsų administracijai". Valatė šis pritarė, bet turėjo gauti marjono sprendimą.

— Darei tą žygi, pasitaręs su šeima, ar pats vienas?

— Šeima buvo susirūpinusi mano sveikata. Žmona nebuvo palanki pirmajam mano planui — lietuviškai kariai enciklopedijai. "Ką tu sugalvojai: valstybės nepadarai, manęs pavenas padarysi!" Dabar, kai jau pasakojau pasitarimą su R. Valatė, žiū, paklausė: "O kas bus parašyta ar tu leidėjas, ar jie?" Atsakiau: jie. "Tai kokia tau bus nauda", — pasakė trumpai. Aišku, ji galvojo ne apie materialinę naudą, greičiau moralinę — vardo klausimas...

— Ir kaip išėjo su "Draugu"?

— Murijonai nesirijo imtis tokio didelio darbo. Jautėsi nepasiruošę. Taip vėl teko judėti pačiam. Prof. Sėjus Sužiedėlis buvo iš anksto angažuojamas tas angliskosios enciklopedijos vyriausiu redaktoriumi ir savo darbų buvo žymiai anksčiau pradėjęs. Tiesa, ko mobilizuoti teksto vertėjus, spėsti formatą ir pradėti rinkti tekstą. Pirmasis tomas, ačiū Dievui, galėjęs pasirodyti įkandin užbaigtos lietuviškosios enciklopedijos — sekančiais 1970-tais metais... O dabar el name prie galo... (Bus daugiau) VAI

čių sudaryti orkestrą Chicago pieštinėje dalyje.

Trumpesni filmai, kaip Anthony Loebo "Whisper the Sounds" gylina mirštancio žmogaus filosofiją, mąstymą ir romantiškų gyvenimų prisiminimus.

"Jozy Graham" yra dokumentinis filmas apie čikagiečių Sun-Times kolumnistą, pastatytas Dan Curry ir Ellen Seiter.

Phil Kock savo filme "Medusa Challenger" susuka gatvės gėlių pardavėjo gyvenimą su Jack Walace paeigrinėje rolėje.

Charles Robert Carner atidengia Chicago stiliaus egzotiką filme "Assassins".

Be šių minėtų čikagiečių filmų, festivaly yra melius, jautrus filmas "Rosy Dreams" iš Čekoslovakijos. Tai meilės istorija tarp nesubrendusio laisvanešio ir vietinės gražuolės čigonaitės.

"Rembrand 1669" yra įdomus eksperimentas, bandant atkurti Rembrandto gyvenimą, sujungiant jo kūrinius su gyvomis scenomis.

Stasė Semėnienė

Chicago Lietuvos styginis ansamblis. Iš deš. į kairę: vadovas Faustas Strolia, Jonas Remys, Dana Brazdžiūnaitė, Emilija Sakadolskienė, Balys Pakštas, Rūta Pakšaitė, dr. Leonidas Ragas, Nida Misiulytė, Mark Madsen, Rita Markelytė, Petras Dūda, Linda Veleckytė, Povilas Matukas ir Arūnas Kaminskas.

Nuotr. L. Mellau

Nuo lietuviško ragelio iki Štrauso

Pokaltis su Faustu Strolia, styginio ansamblio vadovu

— Mums žinoma, jog Jūs vedate Vyčių chorą, dirbate lietuviškoje mokykloje, taipgi vadovaujate ir Audros jaunimo chorui. Nežiūrint to, esate vargonininku vienoje svetimačių parapijoje ir ten esate atsakingas už du chorus. Prieš maždaug vėnerius metus Jūs perėmėte Chicago styginio ansamblio vadovo pareigas. Kas paskatino įsijungti į šį daug pastangų reikalaujantį darbą?

— Muzikinėje veikloje mūsų lietuviška kolonija yra išręsti gana giliai vagą. Chicago Lietuvos opera. Dainavos ansamblis, apšiai kitų chorų, solistų, pianistų. Bet instrumentinio vieneto, kuris būtų plačiau pasireiškęs mūsų visuomenėje, bent pastarųjų metų, neturėjome. O tai yra vis dėlto muzikos šaka, kuri turi daug galimybių.

— Kada gi įsikūrė Chicago Lietuvos styginis ansamblis?

— Šio ansamblio pradininku laikytinas Povilas Mielulis, kuris suorganizavo Jaunimo orkestrą. O tai padaryta prieš trejus metus. Pereitų metų lapkričio mėnesį pasitraukus P. Mieluliui iš vadovo pareigų, perėmiau jo darbą.

— Ar turite naujų planų, ar yra kokių pakeitimų ansamblio sąstatai? Gal, ko gero, praturtino savo repertuarą?

— Styginį ansamblį sudaro daugiausia jaunimas. Šiuo metu iš keturiolikos ansamblio narių devyni yra jaunosios kartos atstovai. Mūsų jaunieji užtikrina

šiam vienetai tęstinumą, o vyresieji — pastovumą. Svarstant repertuarą, bandomė prisitaikyti prie atliekųjų sugebėjimo ir prie mūsų publikos. Va, kad ir būsimame koncerte programa bus gana įvairi. Atliksime J. S. Bacho, Mozarto, Mendelssohno, Wagnerio ir R. Štrauso kūrinius. Iš lietuvių kompozitorių išgirsite Čiurlionį, Oginskį, Br. Budriūną, M. Petrauską, J. Kavecką, J. Karosą, Bražinską, Klenickį.

Be styginio ansamblio, koncerte dalyvauja sol. Pr. Ragienė, pianistas Arūnas Kaminskas ir mušamųjų instrumentų specialistas Klaudijus Adomaitis. Taipgi pasirodys ir Balio Pakšto liaudies instrumentų trio

— Jūs paminėjote Oginskį?